

CÖNKLERDEN GÜN IŞIĞINA: LÜGAZLER*

Dr. Doğan KAYA

Lügaz; daha ziyade divan şairlerinin aruzun (*fâilâtün / fâilâtün / fâilün*) kalıbıyla yazdığı ve insan dışındaki varlıkların sorulduğu manzum sorulardır. Lügatlerde; “Eğri çapraşık yola derler.” yahut “Bazı evsafın zikr ü tasrihiyle iktifa veya müphem bir tarzda ifade edilen” gibi anlamlarla karşılanır.

Lügaz söyleme geleneği, salt eş-dost çevresinde kalmamış, saraya kadar yayılmıştır. Lügaz söyleyen şairler içinde; *Lâmiî, Nâbî, Âşık Ömer, Vehbî, Rahmî, Ferdî, Sücudî, Vahyî, Nedim, Zarifî, Zamirî, Fazlî, Saidî, Râşid, Lebib, Fennî, Emînî, Sâbit, Ziver, Sâmî, Cihadî, Müdamî* gibi isimler sayılabilir. Beyit sayısı 1-25 arasında değişir. Lügazlerin baş kısımlarında; “Nedir ol kim?”, “Ol nedir kim?” veya “Bir acayip nesne gördüm”, sonlarında da; “Bunu arif olan bilir, kemal erbabı anlar, ona feyz kapısı açılır.” gibi sözlere yer verilir.

Hacimli bilmecelerin dışında, şairlerin mahlası pek bulunmaz.

Muammalar ise, anlaşılması güç olan gizli, kapalı remiz veya işaretlerle söylenmiş söz. Lügazlerden farkı; onlar kadar hacimli olmaması ve bulunması istenilen nesnenin, Allah’ın 99 ismi olan Esmâ-yı Hüsnâ veya padişah, vezirler, paşalar gibi önemli kişilerle ilgili olmasıdır. Ne var ki halkımız arasında muamma sözü, lügaz yahut bilmece karşılığı olarak kullanılmıştır. Nitekim âşıklık geleneğinde muamma olarak her nesne sorulabilmektedir.

Muammalar genellikle beyit halinde olurlar. Bunun yanında dörtlük şeklinde ortaya konulmuş muammalar da vardır.

Bu çalışmamızda metinlerini kaydettiğimiz lügazler, Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 6727 numarada kayıtlıdır. Söz konusu cönk İbrahim Aslanoğlu’nun arşivinden Sivas Kültür ve Turizm Müdürlüğünde satın alınıp kayda geçirilmiştir. Satın alınan toplam 72 cönkten birisidir. Cönk karton kapaklı olup 1.8 cm. kalınlığında, 13,9 X 9 cm ebadında, yazı alanı ise 10 X 8 cm. şeklindedir. Kapak ebru ile kaplanmış. Cönkün (19b) numaralı sayfanın başında 1231 kaydı vardır. Bu, miladî tarihle 1815 yılına tekabül etmektedir.

İçinde Derdiyok ile Zülfüsiyah hikâyesiyle alâkalı 20 kadar şiir ve karşılaşma ile 11 şairin aruz ölçüsüyle yazdığı şiirler vardır. Bu şairlerin başlıcası; *Ahî, Alîmî, Âşık Ömer* (3 şiir), *Bâki, Bûyî, Niyazî, Gevherî, Sabuhî, Ulviye, Sipahî, Vâsîf* (39 şiir). Cönkün (18b-33a) varaklarında 50 lügaz ve

* Yayımlandığı yer: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı, Kömen Yay., Konya, 2019, s. 163-172.

cevabı İbrahim, Nâbî ve Mahmud olan 3 adet de muamma vardır. Lügazler, cevabı (*Ayna, Beşik, Buhurdan, Cemle / Cemre, Dalyan, Divid -Kalem, Dürbün, Fıskiye, Gece-Gündüz, Gergef, Gölge, Gülabdan, Hatem, İbrahim, İğne, Kalem, Karpuz, Kılıç, Mah-İ Sal, Mekik, Mercan, Mihenk, Minare, Mum, Mum, Mushaf, Muş "Fare", Nabi, Nalın, Ney, Nokta, Öriumcek, Rende, Sabun, Sakız, Sineklik, Sini, Sivrisinek, Sofu Ribası, Soğan, Sümüklü Böcek, Terazî, Tulum, Türbe, Uçkur, Uyku, Yay, Yıldız*) olan sözlendir. Lügazlardan ikisinin cevabı verilmemiş, üçü de okunamamıştır. (Okunamayan sözlerin orijinali ilgili lügazın altına kaydedilmiştir.)

Metinlerini kaydettiğimiz lügazler aruz vezni ile ve mesnevî tarzında söylenmiştir. Bir kısmı (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _) kalıbına uymakta ise de pek çoğu ölçüsüzdür. Beyit sayıları 1-9 arasında değişmektedir.

Lügazlerin cevabı lügazın baş kısmında, yanında veya mısra aralarında kelimenin sülasi masdarını oluşturan kelimeler olarak kaydedilmiştir.

Bazıların sonunda lügazın sahibi olan şairin mahlası kaydedilmiştir. Bunlar; *Fennî, Gubarî, Lütfî, Nazlımî, Reşid, Rifatî* dir.

LÜGAZ METİNLERİ

/18b/

Ol nedir kim ağzı vardır dili yok
İşaretle söyleşür bilgisi çok

Göz kapar uşşâkına dilber gibi
Hem götün parmakladır kışmer gibi

Bekrilerle hem bekridir hem derviş ile derviş
Başına şabka giyer şekl-i keşiş

Nice yüz bin kerre bin yaşındadır
Hesâb-ı ebcedle altmışındadır
(NEY)

Ol ne kuşdur ki ak ve karası var
Başı kesik boynunda yârası var

Pâk-dâmen elinden ah eyler
Çok beyazın yüzün siyah eyler

Bir karış kaddi var mücevveddir
Kahvecik nûş eder mükeyyefdir

/19a/

Gerçi şekli salahda görünür
Köse bir ak sadalı sürünür

Vasfını yazdı taze bilmececi
Kalem nazm-ı bâkî silmececi
(KALEM)

Nedir ol dilber-i nâzük endam
Eylemekdir işi daim in'âm

Bir kalem kaşlı mürvetli Nigâr
Gül-i sadberk yanağı her yâr

Hüsnüne âşık anın bay ü gedâ
Pirü bir nâ ulemâ ve sülâhâ

Bir gün ol şûha eyler neler rağbet
Buldular himmet-i zerler fırsat

Nakş aldırıldı ele ahir-i kâr
Nice bin kerre basıldı o nigâr
(HATEM)

Ol nedir kim ikidir insanda
Üçden artık olmadı hayvanda

Sende var hem bende var âdemde yok
Cümlede vardır diyem âlemde yok

Bir iki üçden ziyâde olmadı
Dördünü kimse bir yerde bulmadı

/19b/

1231

Mısra vardım bulmadım
Şam'a geldim buldum gördüm
Bir danesin, üç danesin
(NOKTA)

Bir acâyib nesne gördüm ey püser
İki ata bir kişi binmiş gider

Her birinin ikişerdir ayağı

Fark olunmaz yok anın solu sağı

Boynu kayışdır veli yerde yüzü
Her birinin altışar ekser gözü

Ayrılır ise eger anın biri
Yaman olur ol kişinin rehberi

Yemez içmez daima durmaz gezer
Üstâd anı hem dahi nazik düzer

Yabanidir aslı anın dağdan gelir
Aferin olsun ey zârı her kim bilir
(NALIN)

Nedir ol tâ'ife kim yok hesâbı
Dün içredir bularak feth-i bâbı

Cihanı seyr ederler gece düpdüz
Olurlar nâ-bedîd erişse gündüz
(YILDIZ)

/20a/

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
İki baş bir yere gelmiş durur
Birbiriyle kavuşur hem öpüşür

Kim verirse bu lügazdan bir nişân
Gelsün alsun **Rifatî**'den taze cân
(UÇKUR)

Bir atım var kim aceb revnaklıdır
Altı ayaklı iki tırnaklıdır

Hem belinin ortasında kuyruğu
Der ki budur Hak Çalâb'ın buyruğu
(TERAZİ)

Ol nedir kim cânı var hem cân yok
Suretâ kandır vücudu kanı yok

Evin arkasına urmuş bir âdem
Çıkar sahrayı seyr eder dem-â-dem

(MERCAN)

Eli ve ayağı yok boynuzu var
Velî kanda gider ise izi var
(SÜMÜKLÜ BÖCEK)

Ol nedir kim tekke-yi semmiler hep
Anun dervişleri bir gözlüdür hep

Birisi ağlarsa manende-i âşık
Olurlar cümlesi ana muvâfik
(FISKİYE)

/20b/

Bir acayib tekke gördüm dopdoludur dervişi
Zîr zîr tenleri kendileri işler işi

Şeyhlerinin karnı içinde bir uzun kara yılan
Halka halka kıvrılır peder sarsar anı her zaman

Kendi sarsıldıkça dervişler heman durmaz döner
Bir daim def çalar hem raks eder eyü hüner

Tekkenin üstünde yatur kara Arab pasban
Gün be gün sa'at-be-sa'at yol gözetir her zaman

Gecede mâh gündüzün devr eyledikce afitâb
Mal-i hülyâyı eder cümle dervişler hesâb

(شغ ت)

Ol nedir kim dört ayaklı cânı yok
Günde bin hançer ururlar kanı yok

Hançerinden taze güller bitürür
Güllerinin bülbül-i nalâmı yok
(GERGEF)

/21a/

İki elle kaldırırlar hep anı
Yürümeğe zerrece dermânı yok

Üstüne gürp gürp düşer âşıklar

Anları men etmeğe fermânı yok

Ey **Gubarî** bu muammayı bilen
Akla kâmindir anın noksanı yok
(GÜLABDAN)

Ol nedir bir ateşi-meşreb-civân
Bağrına basarlar anı aşikân

Ehl-i bezme gâhi yanar yakılır
Dud-ı âhı çarha peyveste olur

Yanmadan etmez hazer ol dil-sitân
Sinesini nâra eyler aşiyân

Hemdemi var gözü yaşlı dilber-i dibâ
Meclise geldiği dem eder bükâ

Âşığın koynuna girer ekseri
Görmedim ben böyle kızgın müşteri

Her kaçan bir meclise dahil olur
Sohbet ehli gayrıda durmaz dağılır

Süfte süfte eylemişler cismini
Söyleme **Lütfî** bu râzın ismini
(BUHURDAN)

/21b/

Ol nedir kim ağzı bağlı bir Arab
Tokluk olmuş anın bendine sebep

Kanda azm etse fakir giryân gelür
Karnı şişmiş katı bi-dermân gelür

Bade içer hem su içer yok demez
Lâk kay eyler hiç hazm eylemez

Karnı aç olsa durur hiç söylemez
Her ne verirsen içer hiç yok demez

Kim bilürse bu lügaz esrârını
Söylesün **Lütfî**'ye anın kârını

(SOFU RİBASİ)

Nedir ol kim ola sermaye câna
Sebebdır rahatı halk-ı cihâna

Doğurmuş herkes anınla mader
Velîkin mevt ile olmuş beraber

Şekerden tatludur ama yenmez
Hüdâ ihsân eder ol yerde bitmez

Değil Sam-ı Nerimân zabta kadir
Olur gâhi senin ile hab-ı hazır

Olursun nur-ı dîdem sen ana yâr
Reşid derdimendi etme ağyâr
(UYKU)

/22a/

Ol nedir kim bir acâyib nesnedir
Başı kertik bir uzunca kıssadır

Bir karışdır kâmeti ya bir sere
Dik dik oynar bir acayib maskara

Ohşar ise başı bir nâzenin
Raksa girer hem döner ol dem hemin

Sokar andan bir delüğe başını
Vara gele bitürür hem işini

Çünkü kârın etdi tamam ol harîf
Çekdi başını hırkaya ol zarîf
(DİVİD -KALEM)

Nedir ol serv gibi âzâde
Sureta doğrudur eğri manada

Baltacılar kethüdâsına benzer
Gâh şatır olur belinde var kemer

Gerçi daim dilinde zikr-i Hüdâ
Yüzü akdır velâkin kalbi kara

Ne der ise o hocazâde
İşiden der nazmına âmennâ
(MİNARE)

/22b/

Ol nedir kim bir perişan hâldir
Daima canavar gider kattâldir

Gerçi zîb-ü zîve[r] rû-nümâ
Salınur ellerle gördüm bî-vefâ

Hizmeti el yardımıyla â'leme
Sakın anı mirvaha zanneyleme

Kimi hayvani kimi yerden biter
Yaz eyyâmında olur pek mu'teber
(SİNEKLİK)

Sinenin bağında bitmiş bir ağaçda iki dal
Biri elma biri hurma biri şeker biri bal

Ol iki dalda biz iki elma müslimîn
Biri kızıl biri yeşil biri sarı biri al

Ol iki elma dediğim iki kuşdur ey beğim
Biri tuti biri kumru biri suri biri fal

/23a/

Ol iki kuşu dutıcak edeyim kim bendesin
Birine bak birini gör birin alma birin al

Birinin ağzında mim var birinin gizlice ha
Birinin zülfünde cim var birinin dal ile zal

Bu sırrı anlamağa ârif gerekdir ey hafî
Biri nur-ı Mustafa'dır biri hûbb-ı Zülcelâl
(.....)

Yine vardır benim bir hoş su'alim
Anı her kim ki bildi oldu âlim

Ne dilberdir o kim hûb u dilârâ
Menendi yok cihân içinde aslâ

Kimesne yokdurur andan mukaddem
Be-gâyet halk arasında mükerrerem

Ziyâde çok hikâyet etmiş ezber
Sadâsı yok dili yok lîk söyler

Alurlar iyi ârifler dizine
Dyunca nâzır olurlar yüzine
(MUSHAF)

/23b/
Karşudan gördüm durur bir hoş hisâr
Ol hisârın bir zeberced burcu var

Ol hisârda ne kapu var ne baca
Suyı içine akar gündüz gece

İşit imdi ol hisar oğulları
Ak kara saru kızıldır tonları

Yaz olunca gider işli işine
Her biri bir kala yapar başına

Kudret-i Yezdân imiş her hanesi
Oğlanın karnında yatur anası
(KARPUZ)

Ol nedir kim bir edepsiz bî-hayâ
Altını gösterür baksan ana

Bir karışdan eksicekdir altı
Ekser ehl-i keyf iledir ülfeti

Gerçi yârân-ı safa amı döker
Dud-ı ah ile verir amma keder

Canı yokdur yemez içmez sureta
Oldı yâran artuğu ana gıda

Karnını doyursa ol tîr-i derûn
Amı tenhada ederler ser-nigûn

Kirlü paslu lîk hürmet der-meyân
Girmemiş hamama derlerse inan

Gözet anı yalnız koyma hele
Âkil ol dostu gerek düşman bile

(ط ق ك ا و ق)

/24a/

Nedir ol kim biri avrat biri er
Siyeh-cerde zeni mâh-ı peyker

Güneş yüzlü eri bir dil-rubâdır
Zeni leylâ gibi müşkil-likâdır

Ne dem ol avrat etse arz-ı dîdâr
Olur düşün esiri âşık-ı zâr

Eri gün gibi aşub-ı cihândır
Açar halkın gözin bir kaltabandır

Eri gelse zeni görünmez aslâ
Eder halk-ı cihândan kendin ihfâ

Bu kez avrat görünse er görünmez
Hiç asla ikisi bir yere gelmez

Zenin giydiği kara erkeğin ak
Birisi rû-siyehdir biri berrak

Gâhî uzun olurlar gâhî kütah
Biri ahşam gelür biri seher-gâh

Bunu bilmeğe **Lütfî** eyle dikkat
Sana birgün ile bir gece mühlet
(GECE-GÜNDÜZ)

/26a/

Ol nedir kim üç birader her zaman
Birbiri ardınca olmuşlar revân

Yılda bir kerre gelürler âleme
Makdemiyle kesb-i feyz eyle[r] cihân

Kimseler görmüş değildir yüzlerin
İsmi vardır cismi ana ki nihân

Birisi oldu hevâyâya münkalib
Birisi âb içre tutdu âşiyân

Közden bulmuş her birisi yerlerin
Biri dahi eyledik hâki mekân

Sırları üç berr-i cer anların
Kıl tefekkür eyledim sana beyân
(CEMLE / CEMRE)

Nedir ol koca gerdûş-gerdân
Dem be dem eylemekde âh-u efgân

Kendi zatında melek-haslet
Lîk tersa ile eder sohbet

Kabız-ı ruh canını almış
Ten zatında bir nefes kalmış

Bir nefes ayrılırsa hem-deminden
İrer ol sa'at ana zaf-ı beden

Heftidir harfi olmagıl mahzûn
Evveli ahiri vav ortası nun
(TULUM)

Ne ağaçdır ol ağaç tutdı bağı
Ki vardır anın on iki kulağı

Her bir budağının yaprağı otuz
Değil eksik var artık cümle düpdüz
/26b/
Bütün her yaprağın üstünde ey yâr
Yaratmış beş yemiş ol Ganî Cabbar

Üçü gölgede ikisi güneşde
Nedir söyle bunu kuruda yaşda

Bunu her kim bilirse olur üstâd

Hilm-i kalbini etmiş olur şâd
(MAH-Î SAL)

Ol nedir kim sana diyem bir taam
Hep alurlar anı bilür hass u âm

Dadı tuzu yok anın hem lezzeti
Yokdur anın erler içre kıymeti

Ekl olunur yutmağa yokdur mecâl
Adet olmamış anı yutmak muhâl

Gâhî kestane gibi çatlar özü
Büyüdükde gözetmez bu gözü

Gâh olur isti'mâl eder hukemâ
Pek tutar destini andan sakına

Hâsılı karnın doyurmaz bir ta'âm
Bu lügaz-ı tamın bilin şirin gulam
(SAKIZ)

Ol nedir bir hâne-yi kebir-ter
Üç direkli kubbelerdir mu'teber

Penceresinden bakanlar içine
Nâm-u namisinden alurlar haber

Ana dâ'im yüz sürer halk-ı cihân
Cümlesi halkın ana ta'zim eder

Ol binayı kimse icad edemez
Ta meğer kim ola sâhib-i hüner

Lutf-ı sultani olursa iydiya
Bu lügaz bir hilat-ı zîbâ değer
(TÜRBE)

/27a/

Ol nedir kim aslı anın hâkdir
Kâr-girlikde aceb çalâkdir

Kâmeti gâhî elif gâh dal olur

Gâh makamında o sâhib-i hâl olur

Seng-i revgandır ana hey gîdâ
Bir kez içer mr içinde o mâ

Kûh-ı mârâna dşp ol pehlivân
Cmlesin anda katl eyler hemân
(KILIÇ)

Ver haber ol ne gne balıkdır
Dahi batnına mlâsıkdır

Bulsa bir mâhi kendden asgar
Anı belğ eyleyip gıda eyler

Anı yutdukda ızdırâb eyler
İki canibine Őitâb eyler

Olmaz anı âkıbet hâzım
Ref'ine say edp olur câzim

Çzlr rdesi miyânından
Baş verir riŐte-veŐ dehâmından

Rdesi çn bula kemall'âd
Hareketden kalur misâl-i cemât
(MEKİK)

Nedir ol Őuh mstakim endâm
İltifat eyler ana hassıla âm

Nev'i insanla grŐmededir
Cismi ser-ta-kadem kiriŐmededir

Bir nazar grmek ile insanı
ÂŐinâmı değil mi anlar anı

Serapa ddedir yabana bakar
Nereye bakar ise anda basar

Bunun emsâli halk içinde hezâr
Küçük ala v orta boylusı var
/27b/

Bu lügaz ehline mübeyyendir
Pek uzak gitme muayyendir
(DÜRBÜN)

Ol ne şeydir ki dört ayağı var
Can-nişîn olmuş edemez refât

Halk anı bî-günah iken bağlar
Anı her kim bakar görür ağlar

Mihr görmez niğâh-ı kütâhı
Daima rûyet etmede mâhı

Damen açsa alur şahs-ı za'im
Bir etek dolusu şebboy ki sim

Gâh anın destine girer mercân
Gâh kılıç gösterir gâh kalkan

İşde arz eyleyüp ra'nâlık
Satar halka ya balık

Bu hurûfuna bir hoş ekle remmâl
(Dal) yanında (Nun) eyle hayâl
(DALYAN)

Gördüm eyleyen dede diler bir ışık
Işık amma katı tatsız bulaşık

Gülşenî tekkesinin dervişi
Ruşenîlerle dahi vardır işi

Eyleyüp hükm-i berâtı icrâ
Oldu her mescide kayyum güyâ
(MUM)

Ol nedir kim ayağı yok bir dili
Yüzü üzre sürünür yokdur eli

Dört kolu var ger bakılsa sureta
Canı yokdur der isem etmem hata

Ağzı karnında gıdasıdır şecer

Bir taraftan yer birisinden kusar
/28a/

Kangı cân kim olursa kusur
Ser-te-ser anın ile ma'mur olur

İster isen al haber tüccârdan
Müşteri ol geçme bu pazardan
(RENDE)

Nedir ol şahs-ı zengi-yi dâna
Ma'rifetle müslim-i ukalâ

Ma'il-i sim-ü ziver-ü zerdır
Âşık-ı dilber ana zer- gerdir

Herkesin kadr ü kıymetin anlar
Ana göre mu'âmele eyler

Kalb-i ülfetden eylemişdir ayâ
Adeti keşf-ayb anın zirâ

Bunu her kim ki hallede bî-şek
Defter-i ehli dilden eyleme hâk
(MİHENK)

Ol nedir kim bağ-ı cennetdir yeri
Halk-ı âlem ana külli müşteri

Cümlenin yanında l makbuldür
Yok iken ilme mebzuldür

Yolu uğrar bir delik taşdan çıkar
Zıyk-ı sadra düş olup başdan çıkar

Anı on canlı geçürür dereden
İrer bir lu'b ile pûşideden

Terbiye olur ana nîrân ile
Ba'd-ezîn ülfet eder insân ile

Bil anı her döğer eyler safâ
Kafir olur şetm aniden eyler hatâ
/28b/

Bu lügaz-ı müşkil düşenler derdine
Bulur ey sehv bakanlar ardına

(كندم)

Ol nedir kim fikri anın kînedür
Halka anın işleri aksinedür

Konduğu yerden almakdır pîşesi
Halkı incitmek dürür endişesi

Müfsid-ü bed-kâr olur yıkıcı
Sürme-yi mekrile gözden çekici

Anasından uğru doğar doğuncak
Yaşamasun ancılayın yavrucak
(MUŞ "Fare")

Ol nedir ki bir oda nice kişi
Nısfı erkek nısfı dahi dişi

Dişisi ve erkeği hep cansız
Yine olmaz idi bir avansız

Ne başı ve ne ayakları vardır
Dehanı yok yedükleri kardır

Dişi üzre erkeği kapanır
Muhal olur kim derildi boşanır

Kimisi sırtı üstüne yatm
Kimisi arkasın semaya tutmuş

Görmeyince ol âfitâb-veşi
Dem olur damlar gözleri yaşı

Bunların aslıdır veli toprak
Hor geçmekdedir daim ancak
/29a/

Bu da bir hoşça lügazdır böyle
Kerem et bulmağa heves eyle

(كرم)

Ol nedir kim kaddi rađi bir zarîf
Gayet ile hem nahîf hem zaîf

Bir gözü var halk verir kulak
Bir elin var bir elin dersem çolak

Girince yetmiş altı yaşına
Bir yular taktılar anın başına

Bir fenâ söz söylese sıbyân eđer
Anın ile havf verir atar neler

Cümle insanın bu olsa sanatı
Yanına elbet gelirmiş kısmeti

Hem dişî hem erkek anı kullanur
Niceleri anın ile hallenür

Hıfz eden insanı oldur ser-te-ser
Olmasa ol hep âlem üryan gezer
(İĞNE)

Yolun başında su çıkmış ayağında deniz olmuş
Efendim ayb eyleme bu beyit isminiz olmuş
(İBRAHİM)

Bende yok sabra sükûn sende vefadan zerre
İki yokdan ne çıkar fikr edelim bir kere
(NABİ)

/29b/

Bir acâyib nesne görmek istersen
Eđer sekiz yüz binmiş bir hımara

Dilberin beşdir adı ey aziz
Birini kaldıracak kalır sekiz
(MAHMUD)

Bir elif üç yetmiş ile dörd olur
Cümle bin tutuyor on iki dert olur
(.....)

Ol nedir ki desde giyer mi kaskatı
Kırmızıdır lâ'l-i rengi kıymeti

Kuyruğun kessen gözün çakmaklanır
Başını kesmek ile boğazlanır

Huri belli acı dilli bir harîf
Sohbet içre yâr edinür her zarîf
(SOĞAN)

Ol ne rûşen sîne yâr-ı hoş-nümâ
Herkesi olmuş derûnî âşinâ
(AYNA)

Ol nedir sîmin bedenli bir nigâr
Nurdan başında anın tâcı var
(MUM)

Ol ne resen-bâz-ı cihân ber-hevâ
Arz-ı hüner etmededir daima
(ÖRÜMCEK)

Ol nedir hercâî bir simin-beden
Mahv olur ellerle ülfet etmeden
(SABUN)

/30a/

Ol nedir kim yüz vukiyye kuvveti
Kendi gelmez yüz dirhem yenmez eti

Yemez içmez üstühâm görünür
Başların açup vücudun bürünür

İki başı iki ağız var müdâm
İki ağzında birer dâne lücâm

Pehlivan olmuş miyânında kemer
Yer iken Rüstemlere bulur zafer

Ta bulunca bu lügazdan bir nişân
Çok çile çekdi **Nazlîmî** nâ-tüvân
(YAY)

Bil nedir eya ki ol şahs-dü ya
Yatmaz ayağ üzre durur daimâ

Çünkü oldu başı ayağı iki
Bir kolu var lîk kuşağı iki

Hareket asla boşuna
Alsa bir mâhi sarar âğuşına

Görse bir zen olur anın âştığı
Zenler okumakda ana musiki

Musîkiden sorsan ana bir peyâm
Der bana öğretti ten nenni babam

Bağrına basar nice meh-pâreyi
Bende çeker çok zenn-i mekkâreyi

/30b/

Oldu vücudu kabara kabara
Başından ayağına değin hep bere

Bu lügazı arayın ehl-i zekâ
Mehdi çıkınca bulamaz **Fennîyâ**
(BEŞİK)

Ol nedir cismi anın hemvâredir
Ak benizli bir kamer-i ruhsâredir

Canı yok ama sadâsı cân-fezâ
Aşinâdır hep ana bâ u gedâ

Saz olsa dinlemez bazılar
Vakit olur anın sesinden hazzeder

Ekser etrafında anın cem olan
Bir nice aç gözlü ve yahni kapan

Cismi hurde olıcak her mâh-u sâl
Günde birkaç gösterir halka cemâl

Bir kalem alup ele keser gibi
Karalarlar rûyını defter gibi

Etmek almalı kalaylıdan iken
Alur ol ulûfesin eksilmeden

Vasfını tahrir edersen söz urar
Mâlik olsa sahibi ismin yazar
/31a/
Aşikâre söyle fenni nâmını
Fehm edenler etmesün gavgasını
(SİNİ)

Ol nedir kim küçük müezzin dede
Rahmet okur **Neferî** Ahmed Dede
(SİVRİSİNEK)

Ol nedir kim kan kızıl kuzgun bî-siyah
Hem dahi ip incedir bî-iştibâ

Kale kapusına sığmazken aceb
Sığdı fındık kabuğuna bî-tab

Sende de var bende de var
Bir küçücük dilde de var
(GÖLGE)